

Nr 233.

Av herr Åqvist, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m.

I propositionen nr 179 föreslår Kungl. Maj:t en centralisering av försvarsväsendets underhållstjänst avseende reparation och underhåll av beklädnadsartiklar såsom uniformer och skodon samt tvätt.

Hittills har denna underhållstjänst bedrivits i hantverksmässiga arbetsformer, men med hänsyn till dess omfattning skulle stordrift kunna medföra stora organisatoriska och ekonomiska fördelar. Att förhållandena för närvarande icke äro rationella framgår av att under budgetåret 1940/41 funnos vid försvarsväsendet 59 skomakeriverkstäder med 56 förmän och 431 arbetare samt 60 skrädderiverkstäder med 57 förmän och 602 arbetare.

Genom arméförvaltningens intendenturdepartementets föranstaltande har en undersökning verkställt av A/B Industribyrå. Sedermera har statens krisrevision också upptagit frågan om en rationalisering av underhållstjänsten och föreslagit en särskild utredning.

Kungl. Maj:t tillsatte också år 1942 sakkunniga härför. Dessa ha med stöd av verkställda undersökningar och kalkyler påvisat, att en övergång från nuvarande hantverksmässiga verkstadsdrift till industriell drift i större skala skulle medföra påtagliga fördelar i olika avseenden.

De sakkunniga ha sålunda beräknat, att de totala årskostnaderna för skrädderi- och skomakerireparationsbehovet för samtliga försvarsgrenar under ett normalår enligt 1942 års försvarsordning skulle uppgå till 6 469 000 kronor, om verksamheten bedrivs i nuvarande form.

Skulle verksamheten rationaliseras och centraliseras till blott sju verkstäder, komma de totala årskostnaderna att sjunka till kronor 3 600 000:— enligt 1939 års pris- och lönenivå. Alltså en besparing på 2 869 000 kronor per år enligt de sakkunnigas beräkningar.

Självkostnadsberäkningarna ha gjorts med stöd av de erfarenheter, som vunnits dels genom en särskilt inrättad skrädderi- och reparationsverkstad i Stockholm, som anslutits till arméns centrala beklädnadsverkstad, och dels ifråga om skoreparationer genom en försöksanstalt förlagd till Malmö Skofabriks A/B i Malmö.

För att kunna genomföra en centralisering av verkstadsdriften fordras enligt utredningsmännen omfattande nybyggnader och maskinanskaffningar m. m. Kostnaderna härför ha av de sakkunniga först beräknats till sammanlagt c:a 6,4 miljoner kronor enligt nuvarande prisläge (30 % förhöjning av 1939 års prisläge). Enligt senare beräkningar skulle kostnaderna

för nybyggnader och maskiner komma att uppgå till c:a 7 135 000 kronor. I dessa kostnader ha medtagits såväl anstalter för vattentvätt och kemisk tvätt som skrädderi- och skoreparationsverkstäder.

För budgetåret 1943/44 hemställer Kungl. Maj:t enligt propositionen nr 179 om ett anslag på 3 070 000 kronor för en del av dessa nybyggnader och nyanskaffningar av maskiner.

För att utröna lämpligaste driftsform vid en centraliserad underhållstjänst ha de sakkunniga trätt i förbindelse med representanter för konfektionsindustrien. Man har därvid enligt propositionen kommit till den uppfattningen, att under normala förhållanden förefinnes icke något större intresse från konfektionsindustriens sida att åtaga sig skrädderireparationerna.

I fråga om tvätten ha undersökningar inletts om befintliga civila företag helt eller delvis skulle kunna utföra denna. Utredningsmännen säga emellertid, att det i så fall skulle behövas en särskild kontrollorganisation för övervakandet av att icke felaktigt tvättförfarande och olämpliga tvättmedel komma till användning.

Vidare framhållas svårigheterna att få tvättgodset reparerat.

Härtill komma slutligen, enligt de sakkunniga, svårigheterna att få till stånd betryggande avtal på lång sikt med den civila industrien.

Utredningsmännen föreslå för den skull att underhållstjänsten kvarbliver i statlig regi. Man förutsätter emellertid, att driften anpassas efter inom privatindustrien vedertagna normer, som möjliggöra industrimässiga kalkyler. Driften bör sålunda förränta och amortera i anläggningarna investerat kapital.

Det förslag till rationalisering av underhållstjänsten vid försvarsväsendet genom centralisering av verkstadsdriften, som 1942 års militära reparationstjänstutredning framlagt, synes innebära vissa besparingar. Av utredningen framgår med all önskvärd tydlighet, att nuvarande verkstadsanläggningar äro alltför små för att kunna möjliggöra ekonomisk drift.

Beträffande en del av reparationstjänsten, nämligen *skoreparationerna*, finner jag dock, att de sakkunniga icke utrett i vad mån intresse förefinnes hos den privata skoindustrien att åtaga sig dessa reparationer.

Såvitt jag förspört ha varken till skoindustriens organisationer eller till några större skofabriker riktats förfrågningar om denna industri har möjligheter att utföra försvarsväsendets skoreparationer. Ej heller ha några jämförelser kunnat göras med de priser, som den civila skoindustrien skulle kunna erbjuda, under förutsättning att så stora kvantiteter reparationsgods erhöles, som det här gäller. Enligt departementschefen har ju skoreparationsverkstaden t. ex. vid Stockholm beräknats för en kapacitet av 375 par skodon per dag, i Boden för 100 par per dag och på Gotland för 80 par skodon per dag.

Om konfektionsindustrien icke visat något större intresse för att åtaga sig skrädderireparationerna, så kan man härav icke draga några som helst slutsatser beträffande skoindustriens ställning till denna fråga.

Skoreparationerna, vilka ju omfatta en del av de tempon, som ingå i tillverkningen av nya skodon, ligga avsevärt lämpligare till för skoindustrien än vad skrädderireparationerna torde göra för konfektionsindustrien.

Sedan jag varit i kontakt med Svenska skofabrikantföreningen har jag också kunnat konstatera ett stort intresse för dessa reparationsarbeten. Likaså har Svenska sko- och läderindustriarbetareförbundet framhållit betydelsen av att den vid de privata skofabrikerna sysselsatta arbetarstammen må tillföras ökade arbetsmöjligheter.

Det torde vara ett känt faktum, att Sveriges skoindustri har en så omfattande kapacitet, att den såväl i kristider som normala tider väl kan fylla de behov, staten må ställa på den även ur skoreparationssynpunkt. Befintliga anläggningar skulle, om de tillfördes skoreparationer i stor skala, kunna utnyttjas avsevärt mer rationellt även om viss maskinell utrustning skulle behöva anskaffas eller i varje fall någon omläggning av fabriktionsplaneringen behöver vidtagas.

Det bör också uppmärksammas, att skoindustrien för närvarande måst inskränkas i en sådan grad, att man beräknar att normal arbetsvecka i regel endast är 4 dagar. Enligt Svenska sko- och läderindustriarbetareförbundets verksamhetsberättelse för 1942 var medeltalet arbetslösa inom förbundet 15,74 %. Men härtil bör läggas det faktum, att korttidsarbete förekom i mycket stor utsträckning, som förut nämnts här.

Med hänsyn till de i nuvarande läge höga byggnadskostnaderna och den i vissa fall svåra materialbristen finnes också enligt mitt förmenande all anledning att i möjligaste mån reducera nybyggnadsprojekt av det slag, som föreslagits i propositionen nr 179.

Med hänvisning till vad ovan nämnts finner jag, att utredningen, i vad gäller inrättandet av centrala verkstäder för skoreparationer för försvarsväsendet, icke beaktat de möjligheter, som må förefinnas att få dessa reparationer utförda vid den privata skoindustrien. Jag anser, att ett anbuds-förfarande bör övervägas och prövas, och att därvid minst lika stora kvantiteter reparationsgods utlämnas, som försvarsväsendet räknat med för sina egna verkstäder.

Enligt i pressen synliga uppgifter lär man vid arméns försöksanstalt för skoreparationer vid Malmö Skofabriks A/B i Malmö nått en synnerligen ekonomisk drift. Det finnes då skäl原因 anledning till att man bör kunna räkna med liknande resultat vid andra skofabriker. Jag förutsätter härvid, att uppgifterna äro korrekta och att kalkylerna stå sig inför en granskning av det särskilda utskottet.

I det läge, vi nu befinna oss, anser jag, att statsmakterna i möjligaste mån böra minska sitt nybyggnadsprogram, speciellt när det finnes tillgång till befintliga civila anläggningar med därtill hörande maskinell utrustning.

Den nuvarande reducerade arbetstillgången inom skoindustrien synes slutligen vara av den art, att i den mån förbättringar genom nödvändiga statliga beställningar kunna tillföras skoindustrien, så är detta av största betydelse för den nuvarande skoarbetarstammen. Härvidlag förutsätter jag givetvis, att skoindustrien bör kunna utföra skoreparationerna till konkurrensdugliga priser, enär besparingssynpunkterna böra vara avgörande för staten, även om man kan och bör taga hänsyn till läget på arbetsmarknaden.

Beträffande anslagsyrkandet för nybyggnader och nyanskaffning av maskiner för vattentvätt och kemisk tvätt i statlig regi, så synes det mig, att man även i detta fall bör kunna etablera ett fruktbärande samarbete med den privata industrien.

Det är känt, att tvättindustrien står i en brytningstid mellan mer hantverksbetonade metoder och storindustri. På grund av förhållandena torde utvecklingen i viss mån avstannat, men tendensen är tydlig. Den storiindustriella tvätten fordrar dyrbar maskinell utrustning och mycket yrkeskunnig personal, främst då ifråga om sakkunniga driftsledare. Det är därför mindre välbetänt av staten att just i denna tid inrätta sig för storiindustriell drift och basera den dels på maskinell utrustning, varom man icke äger tillräcklig erfarenhet, och dels på tvättgodskvantiteter, som äro mycket stora. Försiktigheten borde i stället få avgöra denna fråga på så sätt, att man prövar sig fram och tillvidare anlitar redan befintliga privata anläggningar. Med den spridning, den privata tvättindustrien har, torde även fraktkostnaderna i detta fall avsevärt kunna reduceras.

Den del av tvätten, som är kemisk, bör man även kunna i stor utsträckning fördela till den privata industrien *mellan* högsäsongerna. Ett dylikt arrangemang liksom vetskapen hos dessa anläggningar att kunna kalkylera härmed liksom med vissa bestämda kvantiteter skulle säkerligen kunna medföra fördelaktigare priser för försvarsväsendet. Ett anbudsförfarande skulle väl även i detta fall kunna tillämpas och bör i varje fall övervägas och prövas.

Det har i 1942 års militära reparationsutredning framhållits, att svårigheten att få reparationer i samband med tvätten utgör ett av skälen till att denna bör förläggas i statlig regi — likaså skulle det erfordras en särskild kontrollorganisation för övervakande av att icke felaktigt tvättförfarande och olämpliga tvättmedel användes.

Häremot kan invändas, att i den mån så erfordras kan givetvis även den privata tvättindustrien inrätta sig för och åtaga sig reparationer i önskad utsträckning. Och detta utan att staten behöver investera något i dessa anläggningar.

Beträffande kontrollen så har ju staten möjligheter att utfärda föreskrifter och torde väl sedan i likhet med allmänheten få visa den privata tvätt-industrien sitt förtroende och kunna göra denna skadeståndsskyldig, om försummelse påvisas.

Med åberopande av vad här ovan anförts hemställer jag,

att särskilda utskottet vid prövningen av frågan om försvarsväsendets skoreparationer, enligt propositionen nr 179, må taga hänsyn till vad härövan anförts samt låta undersöka, om icke den privata skoindustrin kan åtaga sig försvarsväsendets skoreparationer på lika fördelaktiga villkor som staten själv;

att ifråga om tvätten för försvarsväsendet den privata tvättindustrin lämnas tillfälle att genom anbudsförfarande visa sin konkurrensförmåga samt bidra till att denna fråga ytterligare utredes.

Samtidigt yrkas avslag på Kungl. Maj:ts förslag om anslag till nybyggnader och nyanskaffning av maskiner i vad gäller skoreparationsverkstäder och tvättanstalter för försvarsväsendet.

Stockholm den 7 april 1943.

Ernst Åqvist.
